

SÖYLEŞİ-‘Din devletin emrinde’

İhsan Eliaçık: Ben Türkiye’de dini çevrelerde büyüyen gençlerin birçoğunun üç tür eğilim içerisinde olduğunu görüyorum. Bir; deizme ve ateizme kayıyorlar. İki; radikal dinci oluyorlar. Yani IŞİD’e kayıyorlar. Üç; Müslüman-sol bir fikriyata kayıyorlar.

Ferhat Çelik’in 10 Ocak 2019 tarihli söyleşisi bu linkte:

<http://yeni yasam gazetesi.info/din-devletin-emri-nde/>

Son yayınlanan araştırmalarda varılan sonuçlar ile Türkiye’de ateistlerin oranı artarken, kendisini “dindar” olarak tanımlayanların oranının giderek azaldığı ortaya çıktı. İnsanların neden dini inançları daha fazla sorguladığını, özellikle gençler arasında giderek deizm ve ateizme daha fazla ilgi göstermesinin nedenini, geçmişten günümüze kadar sürekli tartışma konusu olan Diyanet’in üstlendiği rolü, Türkiye’de devletin resmi dini haline getirilen Sünni-Türk İslam’ı, Milli Eğitim Bakanlığı’nın toplumsal sorunların çözümü için dini eğitimi işaret etmesini İlahiyatçı yazar İhsan Eliaçık’la konuştuk.

KONDA araştırma şirketi 10 yıllık toplumsal değişim raporu açıkladı. Rapora göre 10 yıllık süre içinde dindar insanların oranı yüzde 55’ten yüzde 51’e düştüğü, bunun yanında ateistlerin oranı yüzde 1’den yüzde 3’e, inançsızların oranı ise yüzde 1’den yüzde 2’ye çıktığı görülüyor. Bunu nasıl yorumlamak gerekiyor?

Bu öteden beri benim de takip ettiğim bir olay. Takip edebildiğim kadarıyla şu anda İslam dünyasında üç ülkede deizm ve ateizm artıyor. Bunlar Türkiye, Suudi Arabistan ve İran. Buralarda dindarlık geriliyor. Her üç ülkenin ortak özelliği dini iktidarlar tarafından yönetiliyor olmaları. Suudi Arabistan’da şeriat yönetimi, İran’da İslam devrimi sonrası oluşmuş İslam cumhuriyeti, Türkiye’de ise muhafazakâr-dindar olduğunu iddia eden bir iktidar var. Bu ülkelerde dindar nesil yetiştirmeyi kendisine görev edinen iktidarlar var. Üç iktidar da ülkelerinde, giderek de dünyada İslamiyet’i yaymakla kendilerini görevli sayıyorlar. Fakat tam tersi bir sonuç ortaya çıkıyor. Bu iktidarlar döneminde İslamiyet yayılmıyor, tam tersine geriliyor. O zaman bunların üzerinde düşünülmesi gerekiyor. “Bir yerde yanlış mı yaptık, neden böyle oluyor, bunun sebebi ne” diye.

Ben Türkiye’de dini çevrelerde büyüyen gençlerin birçoğunun üç tür eğilim içerisinde olduğunu görüyorum. Bir; deizme ve ateizme kayıyorlar. İki; radikal dinci oluyorlar. Yani IŞİD’e kayıyorlar. Üç; Müslüman-sol bir fikriyata kayıyorlar. Üçüncüsü biraz azınlıkta. IŞİD’e kayma, selefî dinci olma ise çoğunlukta. Şüphelerine, endişelerine cevap bulamayanlar deizm, ateizme doğru gidiyor. Bizim yanımıza gelip giden, bize soru soran gençlerin çoğu “gerçek İslam ne” diye soruyor. Suudi Arabistan’daki mi? İran’daki mi? AKP’lilerin temsil ettiği mi? Diyanet’in, tarikatların temsil ettiği mi? Gerçek İslam ne onu anlamaya çalışıyorlar. Onu anlamak için şu an yoğun bir çaba var. Birçoğu “gerçek İslam diye bir şey yok, İslam aslında IŞİD’in, AKP’lilerin vs. yaptıklarıymış” diyerek deizm ve ateizme doğru kayıyor. Birçoğu da “hayır bu değil, gerçek İslam’ı bunlar temsil etmiyor” diyerek İslamiyet’in özünün başka olması gerektiğine dair bir umut içinde.

Siyasal İslam olarak tanımlanan mevcut iktidar döneminde böyle bir tablo çıkması bize ne söylüyor?

Bize bir yerlerde yanlış yapıldığını gösteriyor. Bu yanlış nerede? İslam'ın kendisinde mi? İslam'ı anlayanlar ve uygulayanlarda mı? Doğru anlaşılrsa ve uygulansa bile devlet kurumunun, iktidar aygıtının kendisinde mi? Bu tartışma derin bir tartışma ve hala devam ediyor. Bazıları “İslam'da bir bozukluk var”, “Kur'an'da bir eksiklik var”, “peygamberin kişiliği doğru bir kişilik değil” diyor. Bazıları da “Bunlar sağlam ama uygulayanlar bunu yanlış uyguluyorlar” diyor. Bazıları da “Uygulayanlar doğru uyguluyor olabilir ama iktidar olmak İslam'ın işine gelmiyor. Yani İslam'ı iktidar ve devlet eliyle yaymak doğru bir şey değil. Sorun iktidar ve devlet aygıtının kendisinde” diyor. Ben ikincisi ve üçüncüsü olduğu görüşündeyim. Yani İslam'da, Kur'an'da ve Peygamberde bir sorun yok. Orası sağlamdır. Ama onu uygulayanlar, anlayanlar, uyguladıkları aygıtlar, iktidar aygıtları devletin kendisi ve biçiminde bir sorun var. Kaldı ki bu sadece İslam için geçerli olan bir şey değildir. Sosyalizm de çökmüştür. Sorun sosyalizmin kendisinde midir? Sosyalizmi uygulayanlarda mıdır? Yoksa devlet, iktidar aygıtının kendisinde midir? Aynı soru onlar için de geçerlidir. Fransız devrimi o da çöktü. Benim görüşüme göre yeryüzünde dinlerin ve devrimlerin hiçbiri amaçlarını gerçekleştirememiştir. Bütün dinler ve devrimler yarım kalmıştır. İslam da bunlardan birisi işte.

Türkiye'de dinin araç olarak kullanılmasında Diyanet'in rolü hep tartışılır. Diyanet üzerinden nasıl bir İslam empoze ediliyor?

Diyanet'in anlattığı İslam Emevi İslam'ıdır. İktidarcı, devletçi, saltanatçı anlayışı yansıtıyor. Diyanet'in anlattığı İslam tarihinde Emeviler, Abbasiler, Selçuklular ve Osmanlılar etrafında oluşmuş saltanat ve imparatorluk dinidir. Bize bunu anlatıyorlar. Çünkü bu imparatorluk sarayları etrafında oluşmuş bir dini külliyat var. Fıkıh, tefsir, hadis, kelam kitapları var. Biz buna “sorgulanmamış eski İslam kültürü” diyoruz. Diyanet de buradan besleniyor. Türkiye'de dini grupların yüzde 95'i böyle. Tarikatların hemen tamamı böyle. Bunların hepsi de sorgulanmamış eski dini kültürden besleniyorlar ve orada okuduklarını bize aktarıyorlar. Mesela Taliban'ın Afganistan'da uyguladığı, IŞİD'in Suriye'de, Irak'ta uyguladıkları Memlûklüler için İbn Teymiyye'nin yazmış olduğu Es-siyasetii's- Şer'iyye yani Şeriata Dayalı Devlet Yönetimi adlı kitabının uygulaması olduğunu görürsünüz. İbn Teymiyye Memlûk Sultanı'na hitaben bir siyasetname yazmış. Orada “Namaz kılmayanları kırbaçlayacaksın, oruç tutmayanları takip edeceksin, dinden dönenleri öldüreceksin” diye yazıyor. Onlar da İslamiyet'in bu olduğunu sanıp uyguluyorlar.

Türkiye'de devletin resmi dini olarak hep Sünni-Türk- İslam vurgusu yapılıyor. Din ile ırkın birbirine karıştığı bu dönemde örneğin Sakarya'da bir yurttaş 'Kürdüm' dediği için öldürüldü hem din ve milliyetçiliğin iç içe geçirilmesi konusunda hem de ırkçılık-din konusunda neler söylenebilir?

Burada dincilik ve milliyetçilik iç içe geçmiş durumda. Türkiye'de egemen kültür Müslüman-Türk-Sünni çizgisidir. Bin yıl sürmüştür ve kendisini bu topraklarda egemen yegâne kültür zannetmektedir. Devlete, topluma, ülkeye hâkim olan biziz ve bunlara aykırı bir şey olamaz diye düşünüyorlar. Bunun dışındakileri yani Müslüman olmayanlar, Kürtler, Aleviler, Ermeniler, Rumlar, Süryaniler bunların hepsi azınlık. Müslüman- Türk-Sünni çizgi bu topraklarda çoğunluk olabilir fakat devletin resmi dininin de bu olacağı anlamına gelmez. Türkiye'de devletin kuruluş felsefesinde bana göre demokratik olmayan taraflar var. Mesela

devletin resmi ırkı Türklüktür. Demokratik bir cumhuriyette devlet Türklük üzerine de kurulamaz. Yani toplumda Türklük olabilir, Kürtlük olabilir, kavimler olabilir ama bunları barış içerisinde bir arada yaşatmak için devletin hepsine eşit mesafede durması gerekir. Devlet dinler, mezhepler, kavimler, ırklar, yüce şahıslar, ulu kişiler vb. karşısında eşit mesafede olmalıdır. Tam demokratik cumhuriyet budur. Bu hepsini barış içerisinde yaşatmanın bir teminatıdır. Türkiye'nin bu noktaya gelmesi için daha çok ekmek yemesi lazım. Çok zaman geçmesi lazım. "Müslümanlığın, Türklüğün ve Sünniliğin borusu öter bu topraklarda. Gerisi bize boyun eğmek zorunda" anlayışı çok yanlış.

Peygamber bir savaştan dönünce "küçük cihat bitti büyük cihada başlıyoruz" der. Derler ki "nedir büyük cihat?" O da "küçük cihat düşmanla sahada savaştır. Büyük cihat kişinin kendi nefsiyle savaşıdır" der. Biz şu an büyük cihat yapıyoruz. Ben Müslümanım, Türküm ve Sünni bir kökten geliyorum. Kendi nefsimi yani içinden geldiğim kültürü, toplumu, tarihi, devleti, hakim anlayışı eleştiriyorum yani kendi nefsimi karşı cihat ediyorum. Herkesin böyle kendi nefsinin eleştirilmesi lazım. Kendini eleştirdiğin zaman bu ortaya çıkıyor. Dolayısıyla bu düzeltildiği zaman artık ırkçılık yapmaya gerek kalmayacaktır. O zaman ötekiler üzerinde baskı yapmaya gerek kalmayacaktır. Türkiye'deki din anlayışı Müslümanlık Türklük ve Sünnilikle iç içe geçmiş vaziyette. Bunlar devlet eliyle insanlara dayatılır olduğu için bunun düzelmesi için önce devletin tam demokratik bir anlayışa geçmesi gerekiyor.

Diyanet'in bundaki rolü nedir?

Diyanet Müslüman-Türk-Sünni egemen çizginin bir taşıyıcısıdır. Diyanet işlerinin kaldırılması gerekir. Bir defa Türkiye laik bir ülkede değildir. Türkiye Bizantist bir ülkedir. Yani Bizans imparatorluğu dönemindeki din-devlet ilişkisi devam ediyor. Yani din devletin emrine verilmiştir. Bizantist ilişkide devlet dini güdümler, yönetir ve yönlendirir. Halkı itaat ettirmek için saray ve kral için dini kullanır. Şu anda Türkiye'de uygulanan budur. Tam demokrat olunması için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın olmaması gerekir. Ama camiler, mabetler, dergâhlar tabii ki olacaktır. Ama sivil toplumun içinde olacaktır. Devlet hepsine eşit mesafede duracaktır. Hepsi özgür bir şekilde kendisini ifade edecektir. Dinler, mezhepler, kavimler, ırklar, aşiretler hepsi böyledir. Toplumda her ne varsa onu kendi haline bırakacaksınız. Medine Sözleşmesi'ni çağımıza taşıdığımızda çıkardığımız sonuçlar bunlardır.

Nesil yetiştirmek devletin görevi değil

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) eğitim alanında 5 yılda 719 milyar TL harcayarak geliştirdiği stratejide imam hatiplere özel tarifleme yaparak toplumsal sorunların çözümünde dini eğitimi işaret etti. Bunu nasıl yorumlamak gerekir?

Bu otoriter, totaliter ve hegemonik devlet anlayışının bir uzantısıdır. Önceki Kemalizm'den hiçbir farkı yok. Bu da muhafazakâr Kemalizm gibi bir şey oluyor. Devlet buradan kendisine nesil yaratma görevi biçiyor. İnsanların çocuklarını eğitme, onları yontma, kendine uygun vatandaşlar haline getirme görevi olarak görüyor. Muhafazakârlarda bu aynen devam ediyor. Onlar da kendilerine uygun şekilde yetiştiriyorlar. O gidecek başkası gelecek. Bu sefer de onlar devlet imkânlarını kullanarak kendisine benzeyen nesiller yetiştirecek. Yani kim devleti ele geçirirse hegemonyası sürsün diye kendine benzeyen nesiller, kadınlar, gençler yetiştiriyor. Bu anlayışın kendisi yanlış. Devletin nesil yetiştirmek gibi bir görevi yoktur. Nesillerin önünü açmak diye bir görevi vardır. Devletin bir tek görevi vardır o da adaleti

sağlamak. Farklı grupları barış içinde yaşatmak. Halkı değiştirmek değil; halkı baskı altında tutan kuralları değiştirmektir siyasetin işi.

Bu topraklarda bin yıldır yoksulun kaderi değişmiyor. Artık Türkiye bir grubun peşinden giderek kurtuluşa eremez. Bir partinin iktidarıyla Türkiye düze çıkamaz. Farklı gruplar, değişik partiler için yeni bir anlayış çıkmak zorunda. Artık egemenlik zihniyetinin terk edilmesi ortaklık zihniyetine geçilmesi gerekiyor. Medine Sözleşmesi'nin bize öğrettiği de budur. İslam dünyasında dini aydınlanma reform ve Rönesans hareketleri olmalı. Aksi halde İslamiyet tarihsel anlamda yok olmaya doğru gidiyor. Yani gelecek yüzyıllarda “bunların yüzünden sömürülüyoruz, bunların yüzünden baskı uygulanıyor” diye ezanlar susturulup camilere saldırılabilir. Bir din insanlığın ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelirse tarih olur. Bu nedenle İslam'ın içinden bir aydınlanma hareketinin yükselmesi ve İslam'ı çağla, insanlıkla, emekle ve ezilenlerle buluşturulması gerekir.

<http://yeniyasamgazetesi.info/din-devletin-emri-nde/>